

מוראי מקומות - תענית

כט.

בקרא. וע"ז אמר ר' יוחנן דאילו הוא הי' באותו דור הי' בוחר בי' אב לא בט'.

ה. והם קפצו ונפלו לתוך האור

ק', האיך היו מותרין לעשות כן, הא אסור לאדם לאבד עצמו לדעת. ולכאור' הפשטות הוא דמתוך צער גדול עשו כן, ואפי' בלי ידיעה כלל על מה שהיו עושים, או שהיו נחשבים אנוסים מתוך צערם. אולם ע' בשו"ת שבות יעקב (ח"ב, סי' קי"א) דכ' דאין איסור לאדם לאבד עצמו לדעת אם עושה כן משום תשובה, ולמשל דסובר דחייב מיתת ב"ד והמית עצמו על דרך זה. והביא רא' מהגמ' קידושין (פא) דר' חייא בר אשי הי' רוצה להמית את עצמו בתנור משום שחשב שהי' בועל זונה. וא"כ, אולי כהנים אלו היו רוצים לעשות תשובה על מה שלא היו שומרים נאמנים על בהמ"ק. וע"ע בעיון יעקב שכ' דמה דנפלו לתוך האור הוא משום שחששו שמא האויבים יתעללו בהם ויצטרכו לגלות להם היכן הממון של ההקדש גנוז [וצ"ע אם זה יהי' סבה להתיר לאבד עצמם לדעת, ואולי הם היו יראים מיסורין, דגם בזה כ' השבות יעקב שם דמותר לאבד עצמו לדעת מיראת יסורין]. וע"ע בדעת זקנים מבעלי התוס' (בראשית ט, ה) דכ' להסתפק היכא שירא שמא לא יהי' יכול לעמוד בנסיון, האם מותר לו לאבד עצמו לדעת בכה"ג, והביא מח' בזה, ועע"ש בזה.

ה. משנכנס אדר מרבין בשמחה

פרש"י, ימי נסים היו לישראל פורים ופסח. ולכאור' ק', למה צריך להזכיר הא דפסח. וכ' היעב"ץ דהוצרך לזה משום דאל"כ, מ"ש מכסלו וניסן דלא אמרי' משנכנס הם מרבין בשמחה, הרי גם בחדשים אלו אירעו נסים לכלל ישראל, אלא ע"כ מחמת שהתחילו ימי ניסים רצופים בשני חדשים תכופים זה אחר זה, וע"ש מש"כ עוד בזה (ולפי רש"י לכאור' צ"ל דהדין דלימצא נפשי' באדר דלקמן ג"כ שייך בניסן, אם לא דאזלי' בתר תחלת הזמן דוקא, וצ"ע). אולם ע' בשפת אמת דמבאר הגמ' באופן אחר [דלא כרש"י], דאדר הרי הוא ההיפך מאב, דהיינו דממעטין בשמחה באב משום חורבן הבית, והא דמרבין שמחה באדר הוא משום שבאדר יש קיום הקרבנות והמקדש, שהרי באדר הי' זמן גביית שקלים, שנדבו כלל ישראל בשמחה שקליהם, וכמבואר בכמה פסוקים דנדבו שקליהם בשמחה, וכיון שקבלו עליהם בשמחה נדבת הלשכה, עדיין השמחה קיימת באדר, וכשקורין פ' שקלים מתעורר זה (ולדבריו יוצא דמה שמשנכנס אדר מרבין בשמחה אינו שייך כלל לפורים, והלא דבר הוא). וע' למטה מש"כ בשם החת"ס בענין זה.

א. אנת צבית לחרובי ביתא, ידך אשלימת ליה

פרש"י בל"א אנת צבית לאחרובי ביתא, וידך אושלית לך, לשון שאילת כלים, כלומר ועלה בידך. פי' המנחם משיב נפש, דהיינו דכוונתו לומר דעלה ידך בידך, ור"ל דלבסוף עלה ידך בידך, וא"כ אין לאל ידך לעשות רצונך.

ב. אילמלי הייתי באותו הדור לא קבעתיו אלא בעשירי

הק' המהרש"א, הא ר' יוחנן גופי' אמר לעיל דמיום ביאת מרגלים בט"ב נקבע בו יום בכי' לדורות, וא"כ הא צריך להיות התענית בט' באב. וכ' דלפי שי' התוס' נחא, דס"ל דשבו המרגלים ביום ט' באב עצמו, וא"כ הבכ"י באמת הי' בעיקר בי' באב, וא"כ שפיר הי' שייך לומר דנקבע בעשרה באב. אך ע' בגבורת ארי (וכ"כ האור שמח, תענית ה, ו), דנקט דמאי דאמר' בגמ' דרובו נשרף בי' אב, זהו רק בית ראשון, שהרי הפסוקים שהביאה הגמ' ודאי על בית ראשון קאי. וא"כ, מה דאנו מתענין היום על ט' באב הוא ודאי משום בית שני. וביאר, דמה שאמר ר' יוחנן אילמלי הייתי שם לא קבעתיו אלא בי', היינו אילו הייתי שם לאחר חרבן בית ראשון [ומה דאינו מתענים גם עכשיו בט' משום בית ראשון אפי' לר' יוחנן, משום דא"א להתענות ב' ימים רצופים]. ומה שאמר ר' יוחנן לעיל דאקבע לכם בכי' לדורות, היינו משום דיהי' לכם הצרות של בית שני. וע"ע באור שמח שם דכ' דאם נאמר דר' יוחנן אמר כן אפי' לאחר בית שני, א"כ יוצא נפק"מ למעשה, היכא דחל ת"ב בשבת, דמאחרין ליום א', ואי אמרי' דהטעם דמאחרין הוא משום דרובו נשרף בי', וכדמשמע בירושלמי, א"כ יוצא דזהו עיקר התענית, ונפק"מ למי שס"ל דלאחריי אסור בשבוע שחל בו, דיהי' אסור כל אותו שבוע (ולכאור' יוצא נפק"מ ג"כ באם נאמר הקולות דנדחה או לא, וצ"ע למה לא כ' האור"ש כן, דלכאור' זהו שייך טפי למעשה).

ג. אלמלי הייתי באותו הדור וכו'

הק' המנ"ח (ש"א, אות ז', ד"ה והנראה), וכי בדידי' הדבר תלוי, הלא מדברי קבלה הוא, וכך הי' רצונו יתברך, וגזה"כ הוא (וע' לעיל בשם הגב"א שיש לחלק בין בית ראשון ובית שני, ולפי"ז ל"ק). וכ' שם לחדש דמה דכתיב בקרא צום הרביעי, צום החמישי, וכו', לא הי' שום יום קבוע מיוחד מדברי קבלה, רק החדשים, ובאיזה יום בחודש שרצו היו יכולים להתענות. וכן כשהיו ימי ששון ושמחה, הי' כ"א יכול לשמוח באיזה יום שירצה, ובזמן בית שני הי' כל מקום נוהג באיזה יום שירצה. אבל כשנחרב הבית שני, היו רוצים לקבוע יום א' שיהי' שוה לכל ישראל, ובחרו יום א' בכל החדשים שהוזכרו